

ФОТОГРАФІЧНЕ ЗОБРАЖЕННЯ ЯК ОСОБЛИВА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ВІЗУАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Кривобок (Хоменко) М.О., викладач

Харківська державна академія дизайну і мистецтв

Анотація. В статті наведено екскурс в історію розвитку та становлення фотографії як особливої форми організації візуальної інформації. Проведено аналіз та систематизацію основних напрямків та стилей в мистецтві та дизайні, відмінною рисою яких було активне використання фотографії, фотомонтажу та фотоколажу в творчості представників цих груп. Також розглянуто творчість окремих видатних майстрів фотомонтажу, таких як О.М.Родченко та Л.М. Лисицький. Визначено роль фотографії в сучасному суспільстві та вплив на її розвиток передових технологій. Описана сучасна техніка роботи з фотографією – фотомозаїка.

Ключові слова: фотографія, візуальна інформація, візуальний образ, фотомонтаж, фотоколаж, комп'ютерні технології, фотомозаїка.

Аннотация. Кривобок (Хоменко) М.А. **Фотографическое изображение как особая организация визуальной информации.** В статье представлен экскурс в историю развития и становления фотографии как особой формы организации визуальной информации. Проведен анализ и систематизация основных направлений и стилей в искусстве и дизайне, отличительной чертой которых было активное использование фотографии, фотомонтажа и фотоколлажа в творчестве представителей этих групп. Также рассмотрено творчество отдельных выдающихся мастеров фотомонтажа, таких как А.М. Родченко и Л.М. Лисицкий. Определена роль фотографии в современном обществе и влияние на ее развитие передовых технологий. Описана современная техника работы с фотографией – фотомозаика. **Ключевые слова:** фотография, визуальная информация, визуальный образ, фотомонтаж, фотоколлаж, компьютерные технологии, фотомозаика.

Annotation. Kryvobok (Khomenko) M. Phonographic representation as a specific organization of visual information. The article deals with excursus to the history of development and evolution of photograph as a specific form of organization of visual information. Mainstreams and styles in art and design, whose representatives widely used photographs, photomontage and photocollage, were analyzed and systematized. Also creative work of outstanding masters of photomontage, such as O. Rodchenko and L. Lisitsky, was examined in the article. There was given a definition of the role of photograph in the modern society and its influence on the development of advanced sciences was defined. A modern photographing technique – photomosaic – was described.

Key words: Photograph, visual information, visual image, photomontage, photocollage, computer technologies, photomosaic.

Постанова проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У сучасному глобалізованому суспільстві зростає роль **візуального образу**, який дає змогу швидко та чітко сприйняти закладену в нього інформацію великій кількості споживачів у різних кутках земної кулі. Техніка нашого часу розвинула такі засоби комунікації, які змінили наші уявлення про швидкість, простір та час. Сьогодні можливо сфокусувати увагу всього світу на одному зображенні, на єдиній ситуації або проблемі, виробляти та транспортувати різні ідеї у будь-які країни світу.

Багаточисельні дослідження психологічних законів пам'яті та сприйняття людиною візуальних символів навколишнього простору дають змогу стверджувати, що **фотографія** є сильнішим образним засобом, який привертає увагу глядача [*У 1912р. в Америці вперше було опубліковано труд, який було присвячено закону наглядності*] [1.2.]. Здатність фотографії передавати форму речей, їх матеріальність, текстуру і форму робить її у сучасному світі надзвичайно актуальною, спроможною оперативно, ефективно та документально передавати інформацію.

Сучасні видання з дизайну [П.1,6] надають великий об'єм публікацій на тему комунікацій та передавання інформації, а значна кількість фотографічних видань (наприклад, фотографічний щорічник «Форсаж», журнал «Комп'юпрінт» та інш.) пропонують низку матеріалів з технологій по роботі з фотографічним зображенням, як твором мистецтва.

Роботу виконано згідно плану НР Харківської державної академії дизайну та мистецтв.

Ціллю статті є визначення ролі фотографії в сучасному суспільстві та впливу на її розвиток сучасних технологій.

Результати досліджень.

Фотографія (від грецької: Photos - світло и grapho - пишу) - малювання світлом, світлопис – була відкрита не відразу и не однією людиною. В цей винахід лягла праця вчених багатьох поколінь різних країн світу [1.3.]. Принципова різниця фотографії від малюнка полягає в тому, що вона є механічним відтворенням об'єкту. Той факт, що реальність зафіксована механічним пристроєм, виступає запорукою її об'єктивності.

Історична довідка:

Людина завжди прагнула зафіксувати навколишнє оточення, події, які відбуваються в її житті, людей. Спочатку це були малюнки, нариси, картини, що були виконані художниками. Однак цей спосіб відображення дійсності потребував багато часу та коштів. Тому з давніх часів люди конструювали та створювали технічні засоби, які б допомагали їм відображувати та фіксувати навколишній світ. Першим пристроєм, який здатен був проєцирувати зображення, була камера-обскура. Вона являла собою затемнену кімнату з отвором в одній із стін.

Н'єпс Нісефор (повне ім'я Жозеф Нісефор) (1765-1833), французький винахідник, один з утворювачів фотографії. Вперше (1820-і рр.) знайшов спосіб закріплення зображення, що виходило в камері-обскурі.

Дагер Луї Жак Манде (1787 - 1851), французький художник та винахідник, розробив, використовуючи здобутки Н. Н'єпса, перший, практично придатний спосіб фотографії - дагеротипію (1839). Він зробив фотографію діючою та популярною [1.3].

Таким чином, початково, як було визначено в історичній довідці, фотографія утворювалась як спосіб фіксації портретних та натурних зображень за період часу, набагато менший за той, що потребує для цієї цілі художник. Однак за мірою розширення можливостей фотографії стало збільшуватися і коло задач, які вона вирішувала. Цьому фактові особливо сприяла поява кінематографії та кольорової фотографії. Завдяки цьому зростала її роль в житті людства.

В 20- роках ХХ ст. завдяки **берлінській групі дадаїстів** (*прямування в мистецтві. В основі стилю - нові ідеї, нові матеріали та нові імена*) з'явилися **перші фотомонтажі**¹. Велика кількість перших фотомонтажів дадаїстів прикрасила обкладинки книжок та сторінки журналів того часу [II.5].

Техніка фотомонтажу та фотоколлажу широко використовувалась при створенні плакатів, реклами, політичних карикатур та інш. Серед видатних майстрів фотомонтажу 1910 – 1920-х років слід відзначити радянських художників, фотографів та дизайнерів О.М. Родченка та Л.М.Лисицького.

О.М. Родченко багато зробив для фотографії як практик і як теоретик. Це репортажні знімки, дуже ретельно опрацьовані фотопортрети. Художні пошуки Родченка, особливо у тому, що стосувалось освітлення та ракурсу багато в чому йшли паралельно з пошуками інших видатних діячів художнього авангарду, а саме, Л. Мохоли – Надя та Умбо.

---

1 ФОТОМОНТАЖ- метод виготовлення фотознімка з двох або декількох негативів, а також зображення, яке було отримано цим методом. Воно являє собою композицію (іноді з мальованими елементами) з декількох фотографій або їх фрагментів [Популярная художественная энциклопедия: Архитектура. Живопись. Скульптура. Графика. Декоративное искусство/Гл. ред. В.М. Полевой; Ред. Кол.: В.Ф. Маркузон, Д.В. Сарабьянов В.Д. Синоков(зам. гл. ред.), -М.: «Сов. Энциклопедия». Книга II.М-Я, 1968-432с.. с ил., 32л. ил. С.- 347.].

О.М. Родченко – прямолінійний фотограф. Його задачі прагматичні. Він добивається виразності фотографії для того, щоб відверто впливати на свідомість глядача та отримати агітаційний ефект. На фотографіях Родченка краще за все вдаються живі маси – парад на Червоній площі або рух пішоходів по вулицях Москви. В цих роботах царить культ молодості, здорового тіла та спорту.

Дуже важливі та цікаві для радянської поліграфії і роботи майстра в області фотоколажу, робота з оформлення книг та журналів, де він часто працював разом з В.Степановою – радянською художницею та дизайнером [II.2].

М. Родченко. «И это стоит столетья...» Ілюстрація до поеми В.Маяковського. 1923р [II.3].

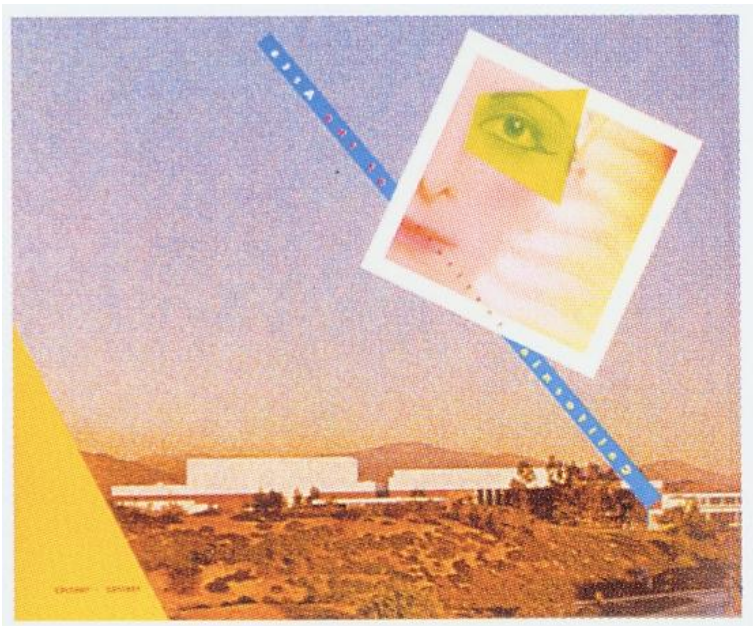
Л. Лисицький. Плакат для «Русской выставки» в Цюриху (1929) [II.8].

Коло інтересів іншого видатного діяча мистецтва того часу Л. Лисицького також охоплювала фотографія, фотомонтаж та виготовлення фотограм. Одним з найкращих творів такого роду можна назвати плакат для «Русской выставки» в Цюриху.

А.М. Лаврент'єв у статті «Жест в фотомонтаже» стверджує, що художники того періоду користувалися при створенні фотомонтажу ілюстрованими журналами: «Особенно популярными были именно кадры из фильмов, в силу качества изображения и выразительности» [II.4].

Використання фотомонтажу та реалістичної фотографії, з метою подання візуальної та вербальної інформації в більш простій та пізнавальній формі характерно для **Швейцарської школи** (напрямок дизайну. Виник у 1950-х роках в Швейцарії та Німеччині).

1970-х роки відзначились появою стилю в графічному дизайні постмодернізму – «Каліфорнійської нової хвилі». Дизайнери нової хвилі черпали натхнення у фотографії. Вони створювали наповнені енергією багатопланові композиції, що нагадували колаж, складовою частиною яких було фотографічне зображення [П.5].

*Каталог Каліфорнійського інституту мистецтв: Ейпріл Грейман
(фотографія Жайме Оджерс) [П.5].*

Отже, в ХХ ст. **фотографія** стала одним з **найважливіших засобів інформування**, технічною основою самого масового виду мистецтва - кіно. Вона входить в число основних технічних засобів поліграфії, є знаряддям дослідження в багатьох галузях науки і техніки. Завдяки великій кількості задач, які вирішуються за допомогою фотографії, її можна вважати водночас розділом науки, техніки та мистецтва.

Сьогодні, з появою цифрових технологій, розширилась доступність якісної фотографії як для професіоналів, так і для любителів фотозйомки. Маленькі фотосалони та професійні фотографічні центри надають частковий або повний асортимент послуг від отримання інформації до її запису в цифровому вигляді на твердий носій, корекції зображення та кінцевого друку [І.1].

До часу появи комп'ютерних технологій фотографії визначалися цілісністю, тому що їх складно було змінити. Сьогодні комп'ютери дозволяють

робити безшовні зміни фотографічних образів. Потужні редактори растрової графіки широко розповсюджують техніку колажу і фотомонтажу.

В рамках цієї роботи хочеться відзначити сучасну техніку роботи з фотографічним зображенням, появу якої зумовили передові технології - **фотомозаїки** (створення мозаїчних портретів з маленьких фотографій). Однією з перших мозаїк, створених за допомогою комп'ютера, є робота Дейва Маккена, що була зроблена в 1994 році за допомогою програми «Photoshop». У 1995 році американський студент-програміст Роберт Сільверс пише комп'ютерну програму, що дозволяє створювати мозаїчні зображення, складені з тисячі маленьких зображень. Замовниками мозаїк стають такі компанії як Audi, Coca-Cola, Microsoft та інші. Починаючи з 1999 року український дизайнер Ігор Дудник працює над створенням технології виробництва фотомозаїки. На сьогоднішній день якісну фотомозаїку спроможні створити всього декілька дизайнерів у світі [П.6].

Роберт Сільверс. Мона Ліза, викладена шедеврами живопису [П.6].

Ігор Дудник. Портрет режисера та актора Леоніда Бикова, викладений кадрами з його фільму «В бой идут одни старики» [П.6].

Отже, за весь час свого еволюційного розвитку, фотографія набула багато змін. Вона залишилася лише як назва однієї з технологій кінцевого відображення, як метод зйомки об'єкту. За принципом отримання інформації мало що змінилося: сучасна «камера Обскура» перетворилася в оптичний об'єктив, стали іншими лише методи запису потоку світла в кінцеву інформацію. Корінним

чином, як технічно так і технологічно, змінилися можливості зберігання та виведення зображення, виросла кількість способів відображення об'єкту зйомки та сфер застосування інформації, яку було отримано при зйомці.

Висновки

1) Проведене дослідження виявило, що фотографія була і залишається найефективнішим візуальним засобом, що швидко передає необхідну інформацію мовою візуальних образів. Позитивною рисою є також і її достовірність. У порівнянні з іншими графічними засобами, наприклад малюнком, фотографія викликає більше довіри у глядача.

2) Аналіз основних напрямків та стилей у мистецтві та дизайні («Дадаїзм», «Швейцарська школа», «Каліфорнійська нова хвиля»), творчості окремих майстрів (О.М. Родченко та Л.М.Лисицький) довів, що всі ці представники внесли багатий внесок не тільки в розвиток фотографії, книговидавництва, а й у графічний дизайн в цілому. Завдячуючи цим напрямкам та окремим майстрам, з'явилися такі техніки, як фотомонтаж та фотоколаж. Їх методи та прийоми використовують у своїй практиці сучасні дизайнери, серед яких дизайнери зі світовими іменами.

3) Сучасні новітні технології активно впливають на розвиток фотографії, пропонуючи нові форми зберігання та виведення зображення, його редагування. Потужні графічні програми дозволяють опанувати нові техніки роботи з фотографічним зображенням, тим самим переводячи нас на інший, більш якісний рівень візуального сприйняття.

Подальші напрямки дослідження – вивчення інших візуальних форм подання інформації в дизайні.

Інформаційні джерела

I. Інтернет-видання:

1. http://www.digitalprint.com.ca/p_2001/. А. Сикорский. Высокая печать и фотоискусство: параллели и новые рубежи.
2. http://www.brandmedia.ru/serv_idP_52.html Особенности восприятия изображения.
3. <http://www.olympusclub.com.ua> Академия «Olympus». Введение в фотографию. Часть I. История фотографии.

II. Література:

1. Блэквелл Л. «Будьте проще. Тенденции на рынке наружной рекламы» //Реклама & дизайн на улицах России: ежегодное иллюстрированное справочное издание. - М.: Вортекс, 2005.-№09. -с. 169-177.
2. Веснина Б. «Александр Родченко» //Техническая эстетика. Промышленный дизайн, 2005.-№6.-с.20-21.
3. Евгенийев В. «Фотоколлажи Александра Родченко» //Техническая эстетика. Промышленный дизайн, 2005.-№6.-с.24.
4. Лаврентьев А.Н. Жест в фотомонтаже.-В кн.:Русский авангард 1910-1920-х годов и проблема экспрессионизма.-М.,2003.
5. Лакшми Бхаскаран Стили и направления в современном искусстве и архитектуре.- М.:Родник, 2006.-с. 104, 105, 122,123, 178,179.
6. Мозаїка з фотографій //Альбом дизайну України «Дизель».-К.:Типографія від «А» до «Я», 2005.-№4.- с.162-165.

7. Популярная художественная энциклопедия: Архитектура. Живопись. Скульптура. Графика. Декоративное искусство/Гл. ред. В.М. Полевой; Ред. Кол.: В.Ф.Маркузон, Д.В. Сарабьянов В.Д. Синюков(зам. гл. ред.), -М.: «Сов. Энциклопедия». Книга П.М-Я, 1968-432с.. с ил., 32л. ил. С.- 347.
8. Страхова Л. «Эль Лисицкий» //Техническая эстетика. Выдающиеся деятели мирового дизайна, 2005.-№5.-с.21-23.
9. Шевченко В.Я. Композиція плаката: Навч. посібник.-Х.: Колорит, 2004.-123с.:іл.

Надійшла до редакції 16.04.2007